

7. Driesch Hans und Margarete, Fern-Ost. Als Gäste Jungchinas. Leipzig: F.A. Brockhaus Verlag, 1925. 314 s.

8. Aus Johannes Schrecks Briefen: 1616, 18. Jan., an Faber; Rheinfeldern → Rom. In: Zetzl E. Johannes Schreck-Terrentius SJ 1576 – 1630. Gelehrter und China-Missionar, Sein Leben und Werk. Konstanz: HTWG Konstanz, 2016. 122 p.

9. The World System: Five Hundred Years or Five Thousand? Ed. by Andre G. Frank and Barry K. Gills. London: Routledge, 344 p. URL: http://abuss.narod.ru/Biblio/WS/ws-5000_1.htm

УДК 1:165.192

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-284-8-2>

Глушко Т. П.

ORCID: 0000-0002-8759-7975

доктор філософських наук, професор,

професор кафедри філософії

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

СТАРОДАВНІ КИТАЙСЬКІ СТРАТАГЕМИ У СТРУКТУРІ СУЧАСНОГО СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ

Ключові слова: Китай, стратагеми, соціально-філософський дискурс, конкуренція, бізнес, економіка, дипломатія, політика.

Давня китайська цивілізація сформувала тридцять шість, досить відомих у сучасному світі, моделей конкуренції в якості універсальних інструментів розв'язання проблем, що отримали назву стратагем. Сміслові навантаження цього терміну передбачає, перш за все, своєрідну хитрість, метою якої є введення опонента в оману, засобами продукування неочікуваних рішень, з метою отримання суттєвої конкурентної переваги. Сутнісною особливістю стратагем є їхня алгоритмічність, яка розкривається у визначенні певної послідовності дій, що орієнтовані на досягнення прихованої мети.

Важливо зважати, що сам цей феномен суттєво відрізняється від звичного для нас поняття «стратегія», оскільки може мати як тактичне, так і стратегічне значення та відповідні рівні застосування [1]. Відповідно, стародавні китайські стратагеми постають як когнітивно-поведінкові формули міжособистісної та міждержавної взаємодії, які,

в силу своєї метафоричності, можуть бути наповнені будь-яким змістом та являють собою своєрідне мистецтво перетворення «безнадійної» ситуації у достатньо виграшну. У такий спосіб, їх соціально-філософське осмислення на рівні економічних, дипломатичних та політичних процесів є важливим аспектом для розвитку інтелектуальної культури будь-якого суспільства.

Згідно сучасних дослідницьких розвідок, феномен стратагем існує в культурній спадщині Китаю не менше трьох тисяч років [1; 2], хоча з повною точністю визначити дату створення трактату «36 стратагем» («三十六計»), який має підзаголовок «Таємна книга військового мистецтва», достатньо складно. Хронологічно його відносять приблизно до династії Мін, хоча у трактаті немає безпосередньої вказівки на автора чи дату його написання. Авторство в різний час приписувалося як відомому військовому стратегу, автору трактату «Мистецтво війни» – Сунь-цзи, за яким все ще визнається суттєвий вплив на розробку цих стратагем, так й китайському політику періоду Трицарства – Чжуге Ляну. Разом з тим, більшість сучасних дослідників схиляється до думки, що цей трактат вийшов з усної та письмової традиції й має безліч варіантів та авторів.

Як бачимо, тридцять шість стратагем є продуктом тисячолітнього дослідження у сфері військової справи та дипломатичної боротьби, а також у сфері аналізу феномену економічної конкуренції, які протягом розвитку самого китайського суспільства активно застосовувалися у міжнародних відносинах як на економічному, так й на політичному рівнях розвитку китайської державності. Ці стратагеми продовжують з успіхом застосовуватися у військовій справі, політиці, міжнародній дипломатії та бізнесі й сьогодні. Разом з тим, ці моделі стратегічної поведінки все ще досить поверхово проаналізовані в сучасному українському філософському дискурсі.

Найбільш відомими дослідниками даного феномену, чії роботи, станом на сьогодні, адаптовані українською мовою, є швейцарський китаїст Г. фон Зенгер та американський спеціаліст з бізнес-стратегій К. Кріппендорф. Так, Г. фон Зенгер здійснив детальний опис стратагематики та звернув увагу на її активний розвиток і розповсюдження в сучасному китайському суспільстві та власне майже в усьому східноазійському регіоні – Тайвані, Японії, В'єтнамі, Південній Кореї, а також запропонував всебічний когнітивно-змістовний та морально-етичний аналіз цього здобутку китайської інтелектуальної культури. Тоді як К. Кріппендорф більшою мірою сконцентрував увагу саме на можливостях застосування стратагем в економічному контексті, й більш вузько – у сфері розвитку ефективних бізнес-стратегій. Зокрема, дослідник наголошує, що всі конкурентні взаємодії дійсно

складаються з обмеженої кількості схем, котрі являють собою «дієвий інструментарій для визначення стратегічних варіантів» [2, с. 9].

Також, не дивлячись на досить значну кількість стратагем, Г. фон Зенгер продемонстрував можливість їх систематизації та класифікації, вирізняючи серед них шість груп, як то *стратагеми маскування* («Обманути імператора, щоб перепливти море» або «Використати для нападу чужий ніж»); *стратагеми втечі* («Цикада скидає свою золоту шкірку, щоб втекти від переслідування»); *стратагеми пристосування до постійних змін* («Мудра мавпа на горі спостерігає за битвою двох тигрів у долині»); *стратагеми непрямой дії* («Зчинити гамір на Сході, щоб напасти на Заході»); *стратагеми-містифікації* («Виглядати божевільним, зберігаючи здоровий глузд»). При цьому деякі з них можуть одночасно підпадати під декілька таких класифікаторів.

Крім того, кожна зі стратагем являє собою своєрідну стратегічну мудрість та є важливим матеріалом не лише для вивчення китайського світогляду, економічного та політичного менталітету й стилю мислення в цілому, а й для аналізу цих універсальних метафоричних схем на предмет перспектив їх застосування в стратегічних пошуках сучасної України, котра потребує виваженого підходу до осмислення подальшого свого історичного поступу – як на рівні соціально-економічних рішень, так і політичних стратегій.

Отже, для нас даний аспект інтелектуальної культури давнього Китаю є досить важливим, оскільки дозволяє проаналізувати можливості екстраполяції цих стратегічних розробок на соціально-економічні та політичні перспективи сучасного українського суспільства, але, не наслідуючи при цьому історичні приклади їх реалізації, а навпаки, напрацьовуючи власну традицію роботи з такими універсальними схемами, зокрема зважаючи на особливості українського господарського та політичного менталітету. Таким чином, вивчення стратагем та досвіду їх застосування як у військовій справі, на яку власне, першочергово, вони були орієнтовані, так й у вимірі розвитку економічної політики, бізнес-процесів та дипломатичних і політичних орієнтирів, може стати важливим елементом розвиткової стратегії нашої країни для забезпечення більш ефективного використання інтелектуальних інструментів у сфері соціального управління.

Література:

1. Зенгер фон Г. 36 стратагем для керівника. Харків : Фабула, 2021. 168 с.
2. Кріппендорф К. 36 стародавніх китайських стратегій, щоб перемогти конкурента. Харків : Vivat, 2020. 228 с.